

РОЛЬ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

У статті висвітлюється питання ролі компетентнісного підходу в навчанні української мови студентів-філологів. Особлива увага звертається на чинники, які забезпечують розвиток індивідуальних пізнавальних здібностей кожної особистості.

Ключові слова: компетентність, компетентнісний підхід, процес навчання української мови, знання, вміння, навички, студенти-філологи.

Постановка проблеми. Цілеспрямований перехід світової спільноти до інформаційного суспільства, де пріоритетним вважається не тільки накопичення студентами знань та предметних умінь і навичок, а й формування вміння вчитися, оволодіння навичками пошуку інформації, здатності до самонавчання впродовж життя, вимагає оновлення вищої освіти, перенесення уваги з процесу навчання на його результат.

Важливим засобом модернізації вищої освіти є компетентнісний підхід, який останнім часом є предметом вивчення вітчизняних і зарубіжних науковців.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Так, зокрема, питанню компетентнісного підходу в освіті та проблемі формування професійної компетентності майбутніх фахівців у процесі навчання у вищому навчальному закладі присвячено праці М. Артемової, І. Бабина, І. Зимньої, І. Зязюна, Л. Карпової, Г. Кашкарьова, О. Пометун, Л. Пуховської, І. Родигіна, С. Савельєвої, О. Савченко, Г. Терещук, Н. Фоменко, Л. Шевчук, А. Щербакова та інших.

Основи компетентнісного підходу було закладено у психології працями Л. Виготського, А. Леонтєва, С. Рубінштейна, Б. Ананьєва, І. Зимньої, де особистість розглядалася як суб'єкт діяльності, яка сама, формуючись у діяльності і спілкуванні з іншими людьми, визначає характер цієї діяльності та характер спілкування [1: 10].

Цю проблему також досліджували психологи О. Асмолов, І. Бех, В. Давидов, І. Підласий, А. Петровський, В. Рибалка, В. Семиченко, В. Татенко та ін.

Загальні питання компетентнісного підходу в освіті під кутом зору формування ієрархії компетентностей (ключових, галузевих, предметних) розглядає у своїх працях О. Пометун. На його думку, кожна особистість протягом навчання мусить набути таких компетентностей: навчальної, культурної, громадянської, соціальної та підприємницької.

О. Бігіч, І. Зимня, Н. Кузьміна та інші у своїх працях зазначають, що завдання сучасної вищої освіти полягає не тільки в тому, щоб дати професійні знання, а й у тому, щоб підготувати фахівця, який глибоко розуміє і знає свою роль у суспільстві, вміє творчо використовувати здобуті знання на практиці, цінує колективний досвід, прислухається до думки колег, критично оцінює досягнуте.

Компетентнісний підхід як основа ефективного навчання розглядається значною частиною зарубіжних дослідників, серед яких найбільш відомі А. Бермус, Дж. Боуден, М. Лейтер, С. Маслач, Дж. Равен, Е. Тоффлер, Р. Уайт, Р. Хайгерті, Е. Шорт та інші.

Під поняттям “компетентнісний підхід” розуміється спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися в процесі навчання і містити знання, вміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості [8: 24].

Варто зазначити, що питання ролі компетентнісного підходу в процесі навчання української мови студентів-філологів спеціально не досліджувалося.

Мета статті полягає у визначенні ролі компетентнісного підходу до навчання української мови студентів-філологів.

Основною метою вищої освіти є підготовка кваліфікованого педагога відповідного рівня та профілю, конкурентноздатного на ринку праці, компетентного, який вільно володіє професією та орієнтується в суміжних галузях діяльності, готового до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності. Одним зі шляхів вирішення зазначеної проблеми є орієнтація змісту й організації навчання на компетентнісний підхід і пошук ефективних механізмів його запровадження [6: 37].

Компетентнісний підхід скеровує освіту на формування цілої низки компетентностей (знань, умінь, навичок, ставлень тощо), котрими мають оволодіти студенти під час навчання у вузі. Він передбачає не просту передачу знань та вмінь від викладача до студента, а формування в майбутніх випускників професійної педагогічної компетентності.

Компетентнісний підхід переміщує акценти з процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування й розвитку в учнів здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання та досвід у різних ситуаціях. Це вимагає від викладача змістити акценти у своїй навчально-виховній діяльності з інформаційної до організаційно-управлінської площини [7: 17].

Процес викладання української мови у вищих педагогічних навчальних закладах освіти на основі компетентнісного підходу є ефективним засобом підготовки студентів до застосування знань у практичній діяльності. Студент набуває низку ключових, загально-галузевих та предметних компетенцій, які визначають його успішну адаптацію в суспільстві. За умови застосування цього підходу навчальна діяльність студента-філолога набуває дослідницького та практично-орієнтованого характеру. Система завдань на таких заняттях передбачає розвиток творчих умінь і навичок.

Учені виділяють низку груп базових компетентностей, які повинні бути сформовані у випускника ВНЗ. Окремі з них варто формувати у процесі навчання української мови студентів-філологів, а саме:

- гностичну: виокремлення головного в повідомленні чи тексті; виявлення причинно-наслідкових зв'язків; висунення гіпотези та визначення шляхів її перевірки, моделювання; використання довідкової та допоміжної літератури; застосування знань, умінь в умовах практичної діяльності;
- конструктивну: планування самостійної діяльності на довготривалій термін; складання планів, тез, конспектів; розробка опорних схем, таблиць; підготовка рефератів, повідомлень, виступів; розробка моделі уроку, мовознавчого заходу тощо;
- організаційну: організація навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках та в позаурочний час; мотивація і формування в учнів потреби до знань; реалізація визначених планів;
- комунікативну: встановлення психологічного контакту з учнями класу; організація особистісно зорієнтованого спілкування з учнями на гуманістичних засадах;
- аналітичну: пошук у педагогічній теорії положень, висновків, закономірностей, що відповідають логіці певного явища; правильна діагностика педагогічних явищ; формулювання основних педагогічних завдань (проблем) та пошук способів їх ефективного вирішення;
- прогностичну: вміння керувати навчальним процесом та передбачати кінцевий результат; планування в процесі навчання діяльності класу в цілому та окремого учня зокрема; планування індивідуальної навчальної та творчої роботи учнів з української мови;
- творчу: розвиток творчого мислення; розробка ефективних нетрадиційних методів і прийомів організації навчального процесу; запровадження інтерактивного навчання; використання дослідницьких методів; прийняття нестандартних рішень, аргументація власної думки тощо;
- проєктивну: урахування можливостей, потреб та інтересів учнів під час визначення обсягу навчального матеріалу уроку; здійснення оптимального добору

- змісту, форм, методів і прийомів навчальної діяльності; пошук ефективних способів виконання діяльності, оцінка можливостей і ресурсів, презентація, аналіз результатів діяльності; урахування можливостей матеріально-технічної бази школи і кабінету української мови;
- інформаційну: добір матеріалу з урахуванням навчальних можливостей учнів та рівнів навчальних досягнень, який сприяє розвитку їхніх творчих можливостей; логічно правильна побудова процесу передачі навчального матеріалу, проблемний виклад матеріалу, уміння створювати проблемні ситуації на уроках; використання мультимедійного забезпечення на уроках української мови; пошук інформації з різних джерел та опрацювання її відповідно до цілей і завдань педагогічного процесу; доступний виклад навчального матеріалу з урахуванням специфіки предмета, рівня підготовленості учнів, їх життєвого досвіду і віку; логічно правильна побудова процесу передачі навчальної інформації з використанням різних методів і їх поєднання; доступне, лаконічне та виразне формулювання питання; ефективне використання ТЗН, засобів наочності (таблиці, схеми тощо); оперативна зміна (за необхідності) логіки та способів викладу матеріалу; створення проблемних ситуацій та інших умов для розвитку пізнавальних процесів, почуттів і волі учнів; стимулювання пізнавальної самостійності та творчого мислення [2].

Усіма вищезазначеними компетентностями повинен володіти майбутній учитель української мови.

Компетентнісний підхід до проведення занять з української мови передбачає застосування інтерактивних методів навчання; чітке формулювання пізнавальних завдань, що спрямовують студентів на вирішення певної проблеми, спонукають до творчого мислення; зосередження уваги на діяльності студентів з низьким рівнем навчальних досягнень та компетентності; навчання студентів здійснювати контроль, самоаналіз і самооцінювання.

Отже, компетентнісний підхід у навчанні української мови студентів-філологів забезпечує розвиток індивідуальних пізнавальних здібностей кожної особистості; вироблення вмінь використовувати індивідуальний досвід в практичній діяльності; формування в особистості культури життєдіяльності, яка дасть змогу продуктивно будувати своє повсякденне життя; допомогу в самовизначенні, самореалізації кожного студента.

Усі зазначені аспекти сприятимуть вихованню духовно багатой, національно свідомої особистості, забезпеченню її повноцінної суспільної життєдіяльності.

Перспективи подальших пошуків у напрямку дослідження вбачаємо в подальшому теоретичному обґрунтуванні й експериментальному запровадженні компетентнісного підходу в процес навчання української мови студентів-філологів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Касаткіна О. Модель розвитку комунікативної компетентності студента на заняттях іноземної мови / О. Касаткіна // Проблеми загальної та педагогічної психології. – 2006. – Т. 8, № 8. – С. 100–106.
2. Кашкаръов Г. Компетентнісний підхід у системі професійної підготовки майбутніх учителів правознавства [Електронний ресурс] / Г. Кашкаръов // Освіта – 2008 – № 4. – С. 42. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/332/84>.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи [наук. ред. О. В. Овчарук]. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с
4. Краевский В. Предметное и общественное в образовательных стандартах / В. Краевский, А. Хуторской // Педагогика. – 2003. – № 3. – С. 22.
5. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / [М.І. Пентилюк, С.О. Караман, О.В. Караман та ін.]; за заг. ред. М.І. Пентилюк. – К.: Ленвіт, 2005. – 399 с.
6. Савченко О. Компетентнісний підхід у сучасній вищій школі [Електронний ресурс] / О. Савченко // Освіта – 2009 – № 6. – С. 37. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/332/84>.

7. Химинець В. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя [Електронний ресурс] / В. Химинець // Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти – 2007. – № 2. – С. 17. – Режим доступу: <http://zakinpro.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49>.
8. Чернишов Л. Впровадження компетентнісно зорієнтованого підходу [Електронний ресурс] / Л. Чернишов // Освіта – 2008 – № 4. – С. 24. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/332/84>.

Овсиенко Л.Н.

РОЛЬ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА В ПРОЦЕСЕ ОБУЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОМУ ЯЗЫКУ СТУДЕНТОВ-ФИЛОЛОГОВ

В статье рассматривается вопрос роли компетентностного подхода в обучении украинскому языку студентов-филологов. Особое внимание обращается на те факторы, которые обеспечивают развитие индивидуальных способностей каждой личности.

Ключевые слова: компетентность, компетентностный подход, процесс обучения украинскому языку, знания, умения, навыки, студенты-филологи.

Ovsienko L.M.

THE ROLE OF COMPETENCY APPROACH IN TEACHING UKRAINIAN TO STUDENTS OF PHILOLOGY

The article considers the role of competency approach in teaching Ukrainian to students of philology. Particular attention is paid to the factors ensuring development of individual cognitive abilities in every person.

Key words: competency, competency approach, the process of teaching Ukrainian, knowledge, skills, proficiencies, philology students.

УДК 37.02

Омельчук С.А.

РЕАЛІЗАЦІЯ ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПІДХОДУ В ПІДРУЧНИКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ 6-7 КЛАСІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ІЗ НАВЧАННЯМ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У статті проаналізовано шляхи реалізації дослідницького підходу в підручниках української мови для 6-7 класів загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою за загальною редакцією професора М. Пентиліюк.

Ключові слова: дослідницький підхід, підручник української мови, мисленнєва активність учня, індуктивно-дедуктивний спосіб засвоєння навчального матеріалу, проблемні питання (завдання).

Українська мова як навчальний предмет, що має виразні інтегративні функції, справляє різнобічний навчальний, розвивальний і виховний впливи на учня, сприяє формуванню особистості “готової до активної, творчої діяльності в усіх сферах життя демократичного суспільства” [2: 3]. Основним засобом розвитку стратегічної компетенції школяра й реалізації діяльнісної змістової лінії чинної програми з української мови для основної школи залишається, безперечно, підручник, який, за словами А. Фурмана, “є чинником інтелектуального, соціального й духовного розвитку особистості, стимулом творчої самоактивності й самореалізації індивідуальності” [6: 285].

У сучасній дидактиці й лінгводидактиці теорії шкільного підручника як моделі системи навчання, зокрема української мови, присвячено низку наукових праць. Концептуальні засади створення підручника рідної (української) мови розроблено О. Глазовою, С. Караманом, М. Пентиліюк, Л. Скуратівським, Г. Шелеховою. Принципи